

PEER ASSISTED LEARNING

INZETTEN VAN STUDENTEN IN COMPETENTIE- EN STUDENTGERICHT ONDERWIJS

Sarah Slock, Dienst onderwijsontwikkeling en internationalisering 2014
Arteveldehogeschool

Inhoud

1.	Inleiding	4
2.	Stappenplan peer-assisted learning	6
2.1.	Stap 1: Probleemstelling, doelstelling en inhoud	6
2.2.	Stap 2: Identificatie van de tuteurs en de tutors	8
2.3.	Stap 3: Vormgeving van het onderwijs	13
2.4.	Stap 4: Voorbereiding van de peer-assisted learning	14
2.5.	Stap 5: Evaluatie van de PAL implementatie	17
2.6.	Timing	18
2.7.	Extra ondersteuning	18

Dit stappenplan werd ontwikkeld door de dienst Onderwijsontwikkeling & Internationalisering, Arteveldehogeschool. Voor bijkomende informatie contacteer sarah.slock@arteveldehs.be

1. INLEIDING

In de literatuur vind je heel wat variatie in de terminologie inzake het betrekken van peers in het leerproces. Ook wat betreft de invulling die aan deze termen wordt gegeven bestaat veel variatie.

We kiezen voor een brede koepelnaam, namelijk: **peer-assisted learning** (PAL). Vrij vertaald spreken we over student-gemedieerd leren:

*"people from similar social groupings, who are not professional teachers, helping each other to learn and by so doing, learning themselves."*¹

Volgens Topping omvat dit begrip een aantal modellen van leren. Ter informatie geven we kort een overzicht van deze verschillende PAL-vormen.

1. **Peer tutoring:** "een vorm van samenwerking, waarin duidelijk sprake is van een helpersrelatie tussen een "begeleidende" student (tutor) en een "begeleide" student (tutee), wordt peer tutoring genoemd."² **Peer teaching** leunt heel dicht aan bij peer tutoring. In de literatuur wordt over peer teaching gesproken wanneer studenten - die bepaalde competenties reeds verworven hebben - worden ingeschakeld als "student-lesgever".³
2. **Peer modeling:** "the provision of a competent exemplar of desirable learning behavior by a member or members of a Group with the intention that others in the Group will imitate it."⁴ Nog volgens Topping heeft peer modeling voornamelijk effect op sociale en attitude aspecten.
3. **Peer education:** "peers offering credible and reliable information about sensitive life issues and the opportunity to discuss this in an informal peer group setting."⁵ Vaak wordt het begrip peer education gebruikt binnen de gezondheidssector waar men via "getuigenissen" gedragsveranderingen wil bekomen. Voorbeeld: ex-drugsverslaafde die zijn verhaal doet.
4. **Peer counseling:** "people from similar groupings who are not professional teachers or line managers who help clarify general life problems and identify solutions by listening, feeding back, summarizing and being positive and supportive."⁶
5. **Peer monitoring:** "peers observing and checking the process learning behaviors of others in the group with respect to appropriateness and effectiveness."⁷
6. **Peer assessment:** de definitie volgens Topping: "peers formatively and qualitatively evaluating the products or outcomes of learning of others in the Group."⁸

---

¹ Topping, K., Ehly S. (1998). *Peer-assisted learning*, Lawrence Erlbaum Association, p. 1.

² Van Keer, H. (2002). *Een boek voor twee. Strategieën voor begrijpend lezen via peer tutoring*. Antwerpen: Garant. p. 20

³ Whitman, N. (1988). To teach is to learn twice. *ASHE-ERIC Higher education Report*, n° 4.
Morris, D., Turnbull P. (2004). Using student nurses as teachers in inquiry-based learning. Blackwell Publishing Ltd, *Journal of Advanced Nursing*, 45(2), 136-144.

⁴ Topping, K., Ehly S. (1998). *Peer-assisted learning*, Lawrence Erlbaum Association, p. 6.

⁵ Ibid, p. 7.

⁶ Ibid, p. 7.

⁷ Ibid, p. 8.

⁸ Ibid, p. 8-9.

Vanzelfsprekend leren studenten op een informele wijze ook heel vaak van elkaar. Peer-assisted learning zoals in deze tekst gebruikt, omvat enkel de formele en dus bewust georganiseerde situaties waarin studenten leren van en door elkaar. Het betreft dus niet het "verborgen curriculum" of de activiteiten die studenten volledig autonoom organiseren. In wat volgt zullen we vaak gebruik maken van de termen Tutor en Tutee. Onder "**tutor**" verstaan we de "begeleidende" student, onder "**tutee**" de "begeleide" student.

Waarom verdient peer-assisted learning de aandacht die het krijgt?

De voorbije jaren weerklinkt steeds luider hoe we via het onderwijs onze studenten moeten activeren en verantwoordelijk maken voor het eigen leerproces. Daarenboven is reeds vaak aangetoond dat leren zich idealiter afspeelt binnen een sociale context.

De huidige flexibilisering van het onderwijs heeft als valkuil de verbrokkeling van de studentengroepen en dus lopen we het gevaar dat de sociale cohesie verzwakt. Ook om dit tegen te gaan kan de introductie van PAL strategieën een oplossing zijn.

Daarenboven toont onderzoek aan dat PAL ook het leerrendement kan verhogen.⁹ Natuurlijk is een verhoogd leerrendement niet altijd het hoofddoel van peer-assisted learning, er zijn veel andere (sociale en interpersoonlijke) voordelen die minstens even belangrijk zijn.

De literatuur mag het dan niet altijd eens zijn wat de terminologie betreft, op het vlak van de voordelen is ze dat wel¹⁰: Dankzij PAL strategieën:

- breng je het leerproces binnen in een sociale context
- stimuleer je actief en participatief leren
- verhoog je de motivering van studenten bij het leren
- versterk je het zelfvertrouwen
- bereik je deep-level learning,
- versterk je de sociale cohesie,
- verhoog je het zelfverantwoordelijk leren
- verhoog je de frequentie van feedbackmogelijkheden
- verlaag je de leerdrempel
- ...

Bij stap 1 van het stappenplan gaan we nog wat dieper in op de motieven om PAL-strategieën binnen je onderwijsactiviteiten te implementeren.

---

⁹ Topping, K., Ehly S. (1998). *Peer-assisted learning*, Lawrence Erlbaum Association, p. 49.

Maheady, L., Mallette, B., Harper, G. (2006). Four classwide peer tutoring models: similarities, differences and implications for research and practice. *Reading and Writing Quarterly*, n° 22, p. 65-89.

¹⁰ Topping, K., Ehly S. (1998). *Peer-assisted learning*, Lawrence Erlbaum Association, p. 47-52.

Whitman, N. (1988). To teach is to learn twice. *ASHE-ERIC Higher education Report*, n° 4. P. 1-8.

Van Keer, H. (2002). *Een boek voor twee. Strategieën voor begrijpend lezen via peer tutoring*. Antwerpen: Garant. p. 20-24.

2. STAPPENPLAN PEER-ASSISTED LEARNING

Volgende stappen worden hieronder dieper uitgewerkt:

1. Probleemstelling, doelstelling en inhoud
2. Identificatie van de tuteurs en tutors
3. (Concrete) vormgeving van het onderwijs
4. (Praktische) voorbereiding van de PAL-strategie
5. Evaluatie

In bijlage vind je de checklist bij het stappenplan.

2.1. Stap 1: Probleemstelling, doelstelling en inhoud

Vragen die je jezelf tijdens deze eerste stap stelt:

- Met welk probleem/knelpunt/drempel word ik binnen mijn opleiding/opleidingsonderdeel geconfronteerd?
- Welke doelen stel ik mezelf om deze problemen aan te pakken?
- Welke vorm van peer-assisted learning biedt de beste garantie om de vooropgestelde doelstellingen te bereiken?
- Welke (curriculum) inhoud(en) willen we binnen de PAL strategie betrekken?
- Welke opleidingsonderdelen of andere opleidingsstructuren (bijvoorbeeld leergroepen) moeten betrokken worden?
- Via welke opdrachten koppel ik inhoud aan doelstellingen?

Indien je een peer-assisted learning strategie wil implementeren in je opleiding en/of opleidingsonderdeel is het dus in eerste instantie heel belangrijk te verwoorden wat je wil bereiken en na te gaan of peer-assisted learning hiertoe de beste strategie is. Daarom vind je hieronder een overzicht van de motieven om peer-assisted learning te integreren in je onderwijsactiviteiten.

In de vakliteratuur vinden we verschillende redenen terug om "peer-assisted learning" in het onderwijs te introduceren. Over het algemeen kunnen we deze motieven rangschikken onder de studentgerichte motieven versus docentgerichte motieven.¹¹

In eerste instantie zijn er **de studentgerichte motieven** om peer-assisted learning te introduceren wordt in het onderwijs.

---

¹¹ Dit overzicht is een samenvatting van een aantal teksten:

Ten Cate, T., Trop, T., Cornwall, M. (1984). De student als docent. Utrecht/Antwerpen: Aula, p.28-34; 58-64. Hoewel dit boek reeds vrij gedateerd is, blijven de ideeën zeer bruikbaar binnen de praktijk en bieden ze een handig kader om de concrete uitwerking van een PAL strategie aan op te hangen.

Topping, K., Ehly S. (1998). *Peer-assisted learning*, Lawrence Erlbaum Association.

Whitman, N. (1988). To teach is to learn twice. *ASHE-ERIC Higher education Report*, n° 4.

Van Keer, H. (2002). *Een boek voor twee. Strategieën voor begrijpend lezen via peer tutoring*. Antwerpen: Garant.

Meer informatie vind je ook op CoWeb, te bereiken via www.arteveldhogeschool.be/coweb

- Peer-assisted learning leert studenten hun sociale en communicatieve vaardigheden te oefenen en bevordert zo niet alleen de sociale cohesie maar ook de betrokkenheid van de studenten bij het onderwijs.
- Daarnaast kan peer-assisted learning de studiemotivatie verhogen doordat studenten de verantwoordelijkheid krijgen over het onderwijs en in staat worden gesteld om te leren binnen een sociale context.
- Afgezien daarvan kan het geven van verantwoordelijkheid aan de student een op zichzelf staand motief vormen. Het kan een voorbereiding betekenen op de verantwoordelijkheden die de student na voltooiing van de opleiding te wachten staan.
- Dankzij PAL strategieën wordt een positieve leeromgeving gecreëerd. De studenten zijn bijvoorbeeld meer actief betrokken bij het onderwijs en krijgen meer en sneller feedback. De tutor staat dicht bij de tutees en kan lacunes in hun kennis sneller herkennen en opsporen.
- Bovenstaande motieven hebben daarenboven tot gevolg dat het studierendement verhoogt. Voor de tutors geldt bijkomend dat ze de leerinhouden/vaardigheden beter zullen verwerken doordat ze de begeleiding moeten voorbereiden: ze leren als het ware twee keer door les te geven (to teach is to learn twice).
- Bij de studentgerichte motivaties wordt de docent gezien als de stimulator van het studieproces en zal peer-assisted learning zich richten op het verlenen van steun bij het zelf leren. Het accent ligt op persoonlijke en sociale ontwikkeling.

In tweede instantie zijn er de **docentgerichte motieven**:

- De implementatie van PAL strategieën in het onderwijs geven op het vlak van instructie tal van mogelijkheden. Als lesgever stelt het je in staat om meerdere (al dan niet individuele) instructiemomenten te organiseren, om instructie af te stemmen op de diversiteit binnen de studentenpopulatie,...
- PAL als onderwijsvorm biedt de mogelijkheid om studenten sociale en interpersoonlijke vaardigheden aan te leren.
- Een bijkomende motivatie voor de lesgever om peer-assisted learning te introduceren kan zijn om het kennisniveau van de studenten te achterhalen door hen zelf te vragen bepaalde stukken stof voor te bereiden en uit te voeren.
- Onder de noemer "verlichting van de onderwijstaken voor de docent" zou men kunnen stellen dat het implementeren van PAL strategieën een besparing op de kost van het onderwijs betekent. Peer-assisted learning zou de lacune die ontstaat door een beperktere inzet van personeel tot op een zekere hoogte kunnen opvangen. Hierbij moeten we er volledigheidshalve wel op wijzen dat peer-assisted learning ook voor bijkomend organisatorisch, voorbereidend en begeleidend werk zorgt.
- Bij de docentgerichte motieven wordt de lesgever beschouwd als bron en referentiepunt van alle kennis en zal peer-assisted learning zich in de eerste plaats richten op de overdracht van kennis. Het accent ligt op vakinhoudelijke kennis en examenprestaties.

Naast deze expliciet te catalogeren motivaties vinden we in de literatuur ook **algemene motivaties** terug om peer-assisted learning te introduceren.

- Daarnaast blijkt peer-assisted learning voor web-gerelateerd onderwijs ook gewoon een efficiënte methode te zijn: tutores kunnen online feedback geven aan groepen studenten en bereiken zo een efficiënter resultaat dan door individueel instructies te geven.
- Tenslotte blijken sommige groepen studenten meer baat te hebben bij peer-assisted learning, omdat het een collectieve vorm van lesgeven is die aansluit bij hun persoonlijke achtergrond.
- Via peer-assisted learning verwerven studenten een aantal vaardigheden die hen zullen aanzetten om levenslang te leren en hen zullen helpen om zich te ontwikkelen tot kritische zelfbewuste werknemers.

Uit bovenstaande luik blijkt dat de redenen om peer-assisted learning in te voeren in het onderwijs uiteenlopend zijn. De doelen die hieruit voortvloeien kunnen gecatalogeerd worden onder cognitieve en affectieve productdoelen enerzijds en procesdoelen anderzijds.

- **Cognitieve doelen en resultaten**
  - o verbetering van het leerrendement in het algemeen mede doordat de studenten leren leren
  - o ontwikkelen van hogere cognitieve vaardigheden

- o ontwikkelen van andere vaardigheden: communicatieve en uitdrukkingsvaardigheden
- **Affectieve doelen en resultaten**
  - o Betrokkenheid en motivatie van de studenten verhogen
  - o Leren blijvend leren
  - o Stimuleren van de samenwerking en coöperatie tussen de studenten
  - o Ontwikkelen van het verantwoordelijkheidsbesef van de studenten
  - o Bevordering van zelfkennis, kennis van eigen capaciteiten en kritische zelfreflectie
- **Procesdoelen en resultaten**
  - o Doelen die de studenten betreffen: motivatie verhogen, activeren van studenten, verhogen van de sociale cohesie, verhoogde deelname aan onderwijsactiviteiten (minder vaak afwezig),...
  - o Doelen die de lesgevers betreffen: mogelijks kostenbesparing,...

Hieronder geven we nog een aantal algemene voorwaarden voor het introduceren van peer-assisted learning in de opleiding:

- o De samenwerking en de rollenverdeling worden gepercipieerd als waardevol
- o De betrokken partijen zijn het eens over het basispatroon van peer-assisted learning en over de voorbereidingen
- o De verwachtingen van studenten en staf zijn besproken
- o Er heerst een klimaat van vertrouwen of dit klimaat kan gecreëerd worden binnen de opleiding
- o Fouten maken en vragen naar ondersteuning worden aanvaard en erkend
- o Gelijkaardige negatieve ervaringen met gelijkaardige activiteiten worden besproken en erkend: praktische tips voor verandering worden meegenomen.
- o Reflectie en reflectieve discussies worden aangemoedigd

2.2. Stap 2: Identificatie van de tutees en de tutors

Vragen die je jezelf tijdens deze tweede stap stelt:

- Welk profiel (verwachte begincompetenties) moeten tutees en tutors hebben om de gedefinieerde doelstelling te bereiken? Of met andere woorden: welke doelgroep wil ik bereiken?
- Om de gestelde doelen te bereiken werf ik tutees en tutors op vrijwillige basis of betrek ik hen verplicht?
- Welke eindcompetentie verwacht ik bij de tutees en tutors na het doorlopen van de PAL strategie?
- Hoeveel tutees en tutors wil ik/kan ik bij de PAL-strategie betrekken?
- Welke constellatie geeft mij de beste garantie om de vooropgestelde doelstellingen te bereiken?
- Welke beloning voorzie ik voor de tutors?

Kies je tutees en tutors heel bewust **vanuit je doelstelling**. Het is van groot belang voor het welslagen van het PAL project dat alle deelnemende studenten (zowel tutees als tutors) de meerwaarde en relevantie van de PAL strategie inzien.

Je beoogde doelstelling bepaalt ook mee of je de tutors en tutees **vrijwillig** rekruteert **of verplicht** om deel te nemen aan het PAL project.

Een voorbeeld: Je kan er voor kiezen om alle tutees die zijn ingeschreven in een bepaald opleidingsonderdeel – met het oog op een hoger leerrendement – verplicht te laten deelnemen aan een PAL project. De tutors kunnen vrijwillig worden gerekruteerd of je kan ervoor kiezen om binnen een ander opleidingsonderdeel –in het kader van competentieontwikkeling op bijvoorbeeld het vlak van begeleiden en coachen – studenten tutor te maken.

Het is in deze fase van de uitwerking van je PAL strategie belangrijk om stil te staan bij de **constellatie** van de PAL-groepen. Wil je de studenten in groep laten werken of leunt het werken in een één-op-één relatie beter aan bij je doelstelling? (zie verder)

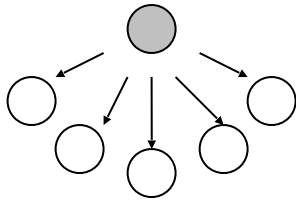
Daarenboven moet de (formele en/of informele) **beloning** die je aan de PAL koppelt sterk genoeg zijn en aansluiten bij de doelstellingen. (zie verder)

Tabel 1: stappenplan Peer-assisted learning: stap 2: identificatie van de tutees en de tutors: profiel van de tutees en tutors

Omschrijving	Student (tutee)	Student-lesgever (tutor)
Profiel van de doelgroep		
Verwachte begincompetenties	<p>Criteria verschillen naargelang het doel dat men voor ogen heeft en de constellatie die men verkiest</p> <p>Voorbeeld criteria/selectie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bepaald opleidingsonderdeel volgen of gevolgd hebben - Minder goed scoren op bepaalde testen/ examens - ... 	<p>Criteria verschillen naargelang het doel dat men voor ogen heeft en de constellatie die men verkiest</p> <p>Voorbeeld criteria/selectie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bepaald opleidingsonderdeel volgen of gevolgd hebben - hoge cijfers behaald hebben voor een bepaald opleidingsonderdeel - bepaalde (sociale/ cognitieve) vaardigheden bezitten - hoog scoren op een specifieke kennistest en/ of vaardigheidsproef - goede referenties hebben (van bijvoorbeeld bepaalde lesgevers) - ...
Verwachte eindcompetenties	Afhankelijk van de vooropgestelde doelstellingen	Afhankelijk van de vooropgestelde doelstellingen
Aantal		
	verplicht vrijwillig	verplicht vrijwillig

Constellatie¹²:

A. de student als plaatsvervangend lesgever

Het betreft voornamelijk een eenzijdige interactie tussen 1 tutor ten aanzien van een bepaalde groep tutees.

PAL vormen die in aanmerking komen:

- Peer tutoring
- Peer teaching
- Peer education
- Peer monitoring

Student neemt de klassieke rol van lesgever over.

Voorzorgsmaatregelen:

- tutor heeft bepaalde kennis/vaardigheidsniveau nodig
- meestal is de tutor een oudere jaarstudent of een student die reeds bepaalde competenties heeft bereikt
- vaak wordt tutor via selectieprocedure of sollicitatie aangetrokken
- beloning is belangrijk (financieel of met studiepunten)
- training en supervisie zijn belangrijk
- voornamelijk gebruikt bij kennisoverdracht en/of vaardigheidstraining

B. Individueel onderwijs door student-lesgever

Het betreft voornamelijk een eenzijdige interactie waarbij de groepsgrootte slechts twee studenten betreft.

PAL vormen die in aanmerking komen:

- Peer modeling
- Peer counseling
- Peer monitoring
- Peer tutoring
- Peer teaching

Een individuele student begeleidt een andere student bij zijn leren. Dit kan gaan over het overhoren van de leerinhouden, het helpen bij oplossen van problemen, het maken van oefeningen, het geven van feedback op gerealiseerde opdrachten,... Vaak wordt deze vorm van peer teaching toegepast op een beperkte groep studenten met een leerachterstand.

Bij deze vorm van peer teaching zal men dus naast de selectie van de studenten-lesgevers ook werk moeten maken van de selectie van de studenten die begeleid zullen worden. Men kan bijvoorbeeld beslissen om studenten die bij de eerste examenkans niet slaagden in te schakelen in het PAL project, of men kan in de loop van een semester via een proefexamen een selectie maken.

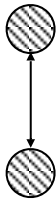
Voorzorgsmaatregelen:

- afbaken van de taakomschrijving van de tutor
- selectieprocedure of sollicitatie is belangrijk
- training van de tutor is heel belangrijk
- beloning is belangrijk

¹² Gebaseerd op Ten Cate T., Tromp T., Cornwall M. (1984). *De student als docent*. Contactgroep research wetenschappelijk onderwijs, Uitgeverij Het spectrum, Antwerpen/Utrecht, p. 24.

- kan gebruikt worden bij kennisoverdracht/vaardigheidstraining maar zeker ook bij studiebegeleiding en/of persoonlijke (mentale) begeleiding

C. Dyade-onderwijs

Het betreft tweezijdige interactie tussen twee studenten die elk de rol van tutor en de rol van tutee opnemen.
 PAL vormen die in aanmerking komen:

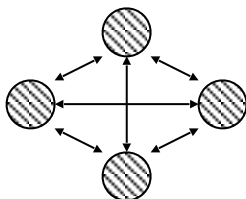
- Peer assessment
- Peer tutoring
- Peer education
- Peer teaching

Vaak komen de studenten in deze constellatie uit eenzelfde klasgroep. De studenten die tegenover elkaar staan verschillen niet wezenlijk van elkaar op het vlak van begincompetenties. Een specifieke selectieprocedure is dan ook niet noodzakelijk. Je kan hier nog eens twee vormen onderscheiden:

- a) de leerinhouden worden verdeeld waarbij de ene student de door hem bestudeerde inhoud uitlegt aan de ander en omgekeerd
- b) beide studenten bestuderen dezelfde leerinhouden en ondervragen elkaar, al dan niet met behulp van oefenvragen

Deze vorm kan gemakkelijk worden ingepast in de bestaande onderwijsactiviteiten en is voornamelijk gericht op kennisoverdracht/vaardigheidstraining/competentieontwikkeling.

D. Groepsonderwijs zonder lesgever

Het betreft tweezijdige interactie tussen meerdere studenten die elk de rol van tutor en de rol van tutee opnemen.
 PAL vormen die in aanmerking komen:

- Peer assessment
- Peer tutoring

In deze constellatie zijn alle studenten zowel tutor als tutee en wordt er voornamelijk aan informatie-uitwisseling gedaan. Het is een constellatie die vaak aan bod zal komen tijdens probleemgestuurd onderwijs of begeleid zelfstandig onderwijs. Het voordeel van deze onderwijsvorm is de graad van activiteit bij elke individuele student en dus het deep level learning dat bereikt wordt. Het stimuleert daarenboven in belangrijke mate het leren binnen een sociale context en stelt de student dus in staat om (sociale) vaardigheden in te oefenen. Deze vorm van peer teaching wordt vaak gecombineerd met peer assessment waardoor het groepsproces in beeld kan gebracht worden.

Tabel 2. Enkele organisatorische aspecten van verschillende constellaties binnen peer-assisted learning (bron: op Ten Cate T., Tromp T., Cornwall M. (1984). De student als docent. Contactgroep research wetenschappelijk onderwijs, Uitgeverij Het spectrum, Antwerpen/Utrecht, p. 107.

Constellatie →	De student als plaatsvervang end lesgever	Individuele begeleiding door student-lesgever	Dyade onderwijs	Groepsonderwijs zonder lesgever
Organisatorisch Aspect				
Instructie van alle studenten	+	+	++	++
Vorbereiding en vormgeving van het onderwijs	+	+	(+)	++
Training van tutors	+	+	(+)	(+)
Tussentijdse begeleiding/ supervisie van tutors	+	+	(+)	(+)
Organisatie van het onderwijs	+	+	+	+
De studiehandleiding	+	+	(+)	++

++ = noodzakelijk

+ = van toepassing

(+) = soms van toepassing

Beloningssysteem

Tabel 3: stappenplan Peer-assisted learning: stap 2: identificatie van de tutees en de tutors: beloningssysteem

Tutees	Tutors
☐ Extrinsiek (studiepunten, verhoogde slaagkansen...) ☐ Intrinsiek (betrokkenheid, ondersteuning,...)	☐ Extrinsiek (salaris, vrijstelling,...) ☐ Intrinsiek (status, verantwoordelijkheid, succeservaring,...)

Het beloningssysteem waarvoor je kiest zal in belangrijke mate bijdragen tot de motivatie bij de tutors en tutees en dus tot het welslagen van je PAL project. Studenten (zowel tutors als tutees) moeten intrinsiek overtuigd zijn van de meerwaarde die de PAL strategie hen kan bieden. Het is

heel belangrijk dat je, wat de extrinsieke motivatie betreft, in overleg gaat met de gehele opleiding om zo het meest haalbare en meest motiverende beloningssysteem uit te werken.

Extrinsieke vormen van beloning kunnen zijn: financiële vergoeding (statuut jobstudent, waardebonnen,...), studiepunten, bijkomend creditbewijs of diplomasupplement (na te gaan of dit haalbaar is binnen AHS), vrijstelling voor een bepaald onderdeel van het studieprogramma of vrijstelling van bepaalde onderwijsactiviteiten.

Intrinsieke vormen van beloning kunnen zijn: gelegenheid tot nauw contact en samenwerking met lesgevers, toepassen van eerder verworven competenties, deep level learning, verwerven van bijkomende competenties (zoals begeleiding, lesgeven, coaching,...), succeservaring, status,...

2.3. Stap 3: Vormgeving van het onderwijs

Vragen die je jezelf tijdens deze derde stap stelt:

- Gezien de vooropgestelde doelen, op welke wijze moet het contact tussen de tutor en tutees plaatsvinden? (face to face, begeleiding op afstand)
- Welke (studie)tijd voorzie ik voor de PAL activiteiten?
- Wanneer plan ik de PAL in mijn onderwijsactiviteiten in?
- Wat is mijn rol als lesgever tijdens de uitvoering van het PAL project?
- Op welke wijze kan ik nagaan of de tutees en tutors de beoogde eindcompetenties bereiken?

Face to face begeleiding

- binnen geroosterd contactonderwijs
- buiten geroosterd contactonderwijs, op vast tijdstippen
- buiten geroosterd contactonderwijs, op initiatief van studenten

Begeleiding op afstand

via mail
via discussiefora
via...

Uit de literatuur en vanuit onze eigen ervaring wordt aangeraden om begeleiding op afstand - indien de praktijk dit toelaat - te combineren met (enkele) face-to-face contacten tussen de tutors en de tutees. Het bevordert de gedrevenheid waarmee de tutors zich voor de tutees inzetten en het verhoogt de activiteitsgraad en sociale cohesie binnen de groep.

Rol van lesgever

De rol van de lesgever in het kader van peer-assisted learning is niet de overdracht van kennis of vaardigheden, maar het coachen van de tutors bij de begeleiding van de tutees. De lesgever neemt hier de rol op zich van de begeleider van het leren van de student. De lesgever schept een

omgeving waarbinnen het leren van de studenten wordt geoptimaliseerd. Hij is dus stimulator van het leren.¹³

2.4. Stap 4. Voorbereiding van de peer-assisted learning

In voorgaande hoofdstukken belichtten we waarom het nuttig is om peer-assisted learning te introduceren binnen het onderwijs en bespraken we enkele inhoudelijke en organisatorische keuzes die je in functie van de vooropgestelde doelstellingen moet maken.

De vierde stap handelt over enkele praktische aspecten die ter voorbereiding van de implementatie moeten worden uitgewerkt.

Vragen die je jezelf tijdens deze vierde stap stelt:

- Op welke wijze rekruteer ik de tutors en/of tutees?
- Welk trainingsschema stel je op voor de tutors? (frequentie, timing, inhoud)
- Welke inhoud geef je aan de studiehandleiding voor tutors en tutees? (inhoud, beschikbaarheid: papier/digitaal)
- Welk begeleidingsplan met tussentijdse opvolging stel je op? (frequentie, inhoud)
- Hoe, wat en wanneer communiceer je aan de collega's, de tutees en de tutors?

Wijze van selectie en/of rekrutering

- Neem voldoende tijd om de selectie en/of rekrutering uit te voeren. Niet alleen voorkom je zo dat je de beoogde doelgroep niet bereikt, je geeft eveneens het signaal dat dit PAL project serieus wordt genomen.
- Indien je effectief wil werken met een selectiecommissie, denk goed na wie je in deze commissie wil betrekken en op basis van welke criteria je selecteert/rekruteert. Ook als je wilt werken via een screeningsinstrument (lassitest, kolbtest,...) denk dan goed na of het instrument wel meet wat je wilt weten. Met andere woorden zorg voor een valide screening.
- Ga na welke communicatieplatforms je in staat moeten stellen om de beoogde doelgroep te bereiken en communiceer via deze kanalen hoe en wanneer tutors/tutees zich kandidaat kunnen stellen.

Selectie van tutees

Zoals we reeds aangaven zal de wijze waarop de tutees worden geselecteerd afhankelijk zijn van de doelstellingen die vooropstaan en de mate waarin deelname al dan niet verplicht is.

---

¹³ Ten Cate T., Tromp T., Cornwall M. (1984). De student als docent. Contactgroep research wetenschappelijk onderwijs, Uitgeverij Het spectrum, Antwerpen/Utrecht, p. 24.

Je kan enerzijds opteren om alle studenten uit een welbepaald opleidingsonderdeel in het PAL project te betrekken. Anderzijds kan je ook voor andere selectiecriteria kiezen: studenten die op bepaalde tussentijdse evaluaties onder het gemiddelde niveau scoren, studenten die volgens de Lassi risicostudenten zijn, studenten die zelf aangeven in een gesprek met leertrajectbegeleiders/ leerbegeleiders extra ondersteuning te wensen,...

Selectie en rekrutering van tutors

Wanneer studenten voor peer-assisted learning op vrijwillige basis "in dienst" worden genomen en hiervoor een salaris ontvangen (of een ander beloning zoals bijkomend creditbewijs,...) geniet een gewone sollicitatieprocedure de voorkeur.

De lesgever kan hierbij eisen stellen aan de kennis en vaardigheden van de tutor. Belangrijke vereisten die de tutor moet bezitten:

- basiskennis van de betrokken vakgebieden
- vaardigheden om les te geven/te begeleiden
- eventuele interesse in een loopbaan in het vakgebied

Indien deelname verplicht is, omdat studenten via het PAL project specifieke competenties worden aangeleerd, volstaat het uiteraard om het geschikte opleidingsonderdeel uit te kiezen.

Wanneer men met de PAL strategie beoogt het leerrendement met betrekking tot specifieke leerinhouden te verhogen dan kunnen we bij de keuze van het profiel van de tutor ons laten leiden door volgende vragen:

- De leerinhoud is hiërarchisch van opbouw binnen het curriculum: dit betekent dat ze in de lagere jaren op een elementair niveau wordt gegeven en in de hogere jaren op een hoger niveau.
→ Selecteren van tutor met (voornamelijk) grondige kennis van de leerinhoud
- De leerinhoud is specialistisch en keert niet terug in hogere graden:
→ Selecteren van een tutor met (voornamelijk) didactische capaciteiten.

Trainingsschema voor de tutors

De algemene doelen die de training zal nastreven zijn:

- een stevige basis (heropfrissing) geven over de leerinhoud
- de vaardigheden om les te geven bijbrengen of uitdiepen (hoe geef je positieve feedback, hoe geef je duidelijke instructies,...)
- kennis over de doelstellingen en procedures van het onderwijs overbrengen
- vaardigheid aanleren om te gaan met individuele studenten en/of met groepen studenten

De training houdt idealiter een combinatie in van¹⁴:

- onderwijs door lesgever/expert
- modeling (lesgever doet voor)
- begeleid inoefenen door de tutors van het instructieproces

Hieronder vind je enkele "tips" voor tutors¹⁵ :

- wees geïnteresseerd, waakzaam, alert (attentive)
- je bent een tutor, geen priester (ga niet preken)
- vel geen oordeel
- wees loyaal naar de lesgever toe

---

¹⁴ Topping, K., Ehly S. (1998). *Peer-assisted learning*, Lawrence Erlbaum Association, p. 69.

¹⁵Whitman, N. (1988). To teach is to learn twice. *ASHE-ERIC Higher education Report*, n° 4. P. 39-40.

De training wordt vaak gegeven door de verantwoordelijke lesgever(s), al dan niet bijgestaan door een extra trainer, bijvoorbeeld experts in het gebruik van digitale leeromgeving of experts in de communicatie of het geven van feedback.

Bepaal vooraf en in overleg met collega lesgevers/administratief personeel welke momenten in aanmerking komen om de training door te laten gaan. Hou hierbij rekening met de beschikbaarheid van de tutors maar ook met de beschikbaarheid van experts en uitgeruste lokalen.

We willen er nogmaals de aandacht op vestigen dat een degelijk training – gecombineerd met tussentijdse begeleiding – het welslagen van het PAL project in belangrijke mate mee zal bepalen. Hoewel dit onderdeel één van de moeilijkste onderdelen is bij de voorbereiding en vormgeving van het PAL project, wordt aangeraden hier voldoende energie en tijd in te investeren.

Studiehandleiding

Het is belangrijk om de training in de vorm van een handleiding uit te werken en de tutors als het ware een draaiboek te geven waarin de onderwijsdoelen zo specifiek mogelijk staan geformuleerd. In die handleiding moet in de eerste plaats een inhoudelijke ruggengraat gegeven worden aan de tutor waarbij de doelen van peer-assisted learning worden geformuleerd en waarbij er wordt verwezen naar de relevante leerinhouden. Daarnaast kunnen er opdrachten en vraagstukken in opgenomen worden die een leidraad vormen voor de studie en bijkomende aanwijzingen over het voeren van discussies, het organiseren van groepsbijeenkomsten en het uitvoeren van evaluaties. Met andere woorden vormt de studiehandleiding eveneens een didactische ruggengraat. In derde instantie moet de studiehandleiding een praktisch luik bevatten waarin de tutor wegwijs gemaakt wordt in de onderwijsstructuren en haar organisatorische aard. De studiehandleiding vermijdt op die manier dat de tutor niet in zijn opzet slaagt door organisatorische knelpunten. Stel deze handleiding ter beschikking op papier, maar zet ze zeker en vast ook op je cursus in de digitale leeromgeving Chamilo.

Begeleiding en tussentijdse opvolging

De begeleiding door de lesgever is afhankelijk van de manier waarop peer-assisted learning in de lessen wordt geïntegreerd:

- In een practicum of tijdens een werkcollege: de lesgever is ter plaatse om bij te sturen en aanwijzingen te geven waar nodig.
- Tutor als lesgever in aparte leeromgeving: de terugkoppeling gebeurt tijdens een begeleidingsmoment tussen de lesgever en de tutors

Stel – net zoals bij de training – een tijdschema op zodat het voor de lesgevers en de tutors, maar ook voor de tutees duidelijk is wanneer tussentijdse opvolging voorzien wordt. Bepaal op welke wijze je als lesgever nog beschikbaar zal zijn voor bijkomende begeleiding. Maak afspraken over de wijze waarop tutors extra begeleiding kunnen aanvragen.

Daarnaast is het ook heel erg belangrijk dat je een procedure uitwerkt die tutees in staat stelt om bijsturing te vragen wanneer zij problemen/moeilijkheden ervaren bij de samenwerking met de tutors.

Communicatie binnen de opleiding

Als je vernieuwing inbrengt binnen het onderwijs dan moet het nut of de noodzaak hiervan duidelijk zijn voor zowel het personeel als voor de studenten. Een goede communicatie binnen de opleiding - gericht op de lesgevers, het administratief-technisch personeel, de tutors en de tutees - verhoogt de slaagkansen van het peer-assisted learning project. Het is belangrijk dat het peer-assisted learning project tot in detail is uitgewerkt en voorbereid alvorens aan de algemene communicatiecampagne hierover te beginnen.

Enkele maanden voor het introduceren van peer-assisted learning binnen de opleiding, moet dit gecommuniceerd worden op verschillende manieren naar alle betrokken partijen:

- Flyers, posters, vermelding in het studentenmagazine
- Introductie op opleidingsvergaderingen
- Aankaarten op informele wijze bij collega's

Aandachtspunten voor de communicatiestrategie:

- Aan lesgevers/collega's:
  - o Om mogelijke weerstand tegen het implementeren van peer-assisted learning weg te werken moeten de lesgevers en het administratief personeel in de eerste plaats overtuigd worden van het educatieve nut van peer-assisted learning.
  - o Daarnaast is het ook belangrijk de praktische gevolgen van het invoeren van peer-assisted learning op te lijsten zodat hierover duidelijkheid bestaat. Mogelijke knelpunten kunnen op die manier ook ingecalculeerd en bijgestuurd worden.
  - o Tenslotte is het belangrijk om regels en een stappenplan uit te werken zodat de doelstellingen van het programma en het programma zelf correct worden begrepen.
- Aan studenten: Tutees
  - o Informeren over het nut van peer-assisted learning aan de hand van praktische voorbeelden. De beoogde doelstellingen moeten heel duidelijk gecommuniceerd worden.
  - o Voldoende praktische informatie verstrekken over wat van hen verwacht wordt en hoe deze onderwijsvorm georganiseerd zal worden.
  - o De mogelijkheid geven aan de studenten om hun vragen en twijfels naar voor te schuiven.
  - o De mogelijkheid bieden om in een praktijksessie over een relevant onderwerp de principes van PAL strategie toe te passen in een veilige omgeving.
  - o Beschikbaar stellen van een praktische handleiding waarnaar de studenten in de loop van het proces rond peer-assisted learning kunnen terug grijpen.
- Aan studenten : Tutors
  - o Informeren over het nut van peer-assisted learning aan de hand van praktische voorbeelden. De beoogde doelstellingen moeten heel duidelijk gecommuniceerd worden.
  - o Voldoende praktische informatie verstrekken over wat van hen verwacht wordt en hoe deze onderwijsvorm georganiseerd zal worden.
  - o De mogelijkheid geven aan de studenten om hun vragen en twijfels naar voor te schuiven.
  - o Het is voor de tutors belangrijk dat zij ingelicht worden over de nodige ondersteuning (begeleiding, handleiding) en training die ter beschikking wordt gesteld. Ook voor hen moet een veilige (leer)omgeving worden gecreëerd. Wanneer de tutors zich ondersteund voelen zal dit hun motivatie om het PAL project te doen slagen, verhogen.

2.5. Stap 5: Evaluatie van de PAL implementatie

Vragen die je jezelf tijdens deze vijfde stap stelt:

- Op welke wijze kan ik nagaan of mijn beoogde doelstelling werden bereikt?
- Wie betrek ik bij de evaluatie?
- Wanneer plan ik (tussentijdse) evaluatiemomenten?
- Wanneer communiceer ik de resultaten aan collega's, tutees, tutors?
- Indien nodig, wat moet er worden bijgestuurd?

Het spreekt voor zich dat de beoogde doelstellingen de wijze van evaluatie mee zullen bepalen.

Evaluatie van de tutees

Indien je doelstelling het verhogen van het leerrendement is dan zullen de resultaten op de eindbeoordeling van pas komen.

Andere vormen van evaluatie zijn:

- schriftelijke (digitale) bevraging van de tutees via vragenlijst (al dan niet anoniem)
- mondelinge bevraging via focus groepen
- mondelinge bevraging individueel

Wat kan er aan bod komen?

- De begeleiding van de tutor
- De constellatie en eventueel de samenstelling van de groep
- De frequentie van begeleiding
- De rol van de lesgever
- ...

Uit onderzoek blijkt dat het voorzien van open commentaar bij gesloten vragenlijsten zeker de moeite waard is, ook al vult niet elke student dit in. De commentaar van studenten mag als representatief worden beschouwd voor de volledige studentengroep.¹⁶

Evaluatie van tutors

- schriftelijke (digitale) bevraging van de tutors via vragenlijst (al dan niet anoniem)
- mondelinge bevraging via focus groepen
- mondelinge bevraging individueel
- tijdschrijven: zeker wanneer je PAL strategieën net invoert, kan het interessant zijn om de tutors te laten bijhouden hoeveel tijd ze investeren in de begeleiding van de tutees
- dagboek

Wat kan er aan bod komen?

- De training, tussentijdse begeleiding en ondersteuning
- De constellatie en eventueel de samenstelling van de groep
- De frequentie van begeleiding
- De rol van de lesgever
- ...

Evaluatie van andere betrokken actoren

Net zoals bij de tutors kan het interessant zijn om de betrokken actoren te laten bijhouden hoeveel tijd ze gependend hebben in de voorbereiding en uitvoering van het PAL project. Het bijhouden van een dagboek kan ook voor de betrokken lesgevers interessante feedback opleveren en input geven voor de bijsturing.

2.6. Timing

Een goede timing kan veel problemen voorkomen maar is niet altijd zo evident binnen de specifieke onderwijscontext. Op de checklist staat naast verschillende onderdelen een **(T)**. Deze aspecten worden het best binnen de voorziene tijdslijn geplaatst.

2.7. Extra ondersteuning

---

¹⁶ Van Os, W. (2008). Open commentaar bij gesloten vragenlijsten. Onderzoek van onderwijs, vernieuwingen in de praktijk van het hoger onderwijs, jrg 37, n°2, p.20-22.

Je kan steeds terecht bij de dienst onderwijsontwikkeling en internationalisering voor extra ondersteuning bij de implementatie van een PAL strategie in je opleiding. Contactpersoon voor Peer-assisted learning is Sarah Stock (09/234.90.53).

Ga ook eens kijken op CoWeB (databank competentiegerichte werkvormen en beoordelingsvormen). Deze databank kan je bereiken via www.arteveldehogeschool.be/coweb.

3. BIJLAGEN

I. Stappenplan Peer-assisted learning: sjabloon

Betrokken opleidingsonderde(e)l(en)
+ Verantwoordelijke lesgever(s) + semester(s)

1. Probleemstelling, doelstelling en inhoud

Probleemstelling

Doelstelling:

verbeteren van het verwerkingsproces bij de tutees
verhogen van de studentbetrokkenheid bij de leerinhouden
verbeteren van het verwerkingsproces bij de tutors
aanleren van het instructieproces bij de tutors
...

Motivering bij gekozen PAL vorm

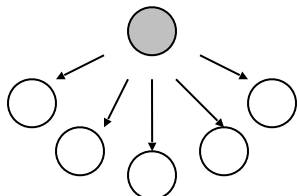
Inhoud en opdracht (die bovenstaande doelstelling(en) kan dienen)

2. Identificatie van de tutees en tutors

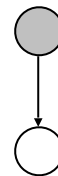
	Tutees	Tutors

Omschrijving (profiel, verwachte begincompetenties en verwachte eindcompetenties, aantal,...)		
	verplicht vrijwillig	verplicht vrijwillig

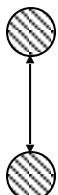
Constellatie

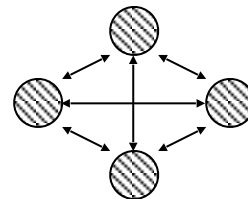
student als plaatsvervangend
lesgever ten aanzien van meerdere tutees

individueel onderwijs door tutor

dyade-onderwijs
Beloningssysteem

groepsonderwijs zonder lesgever

Tutees	Tutors
Extrinsiek (studiepunten,...) Intrinsiek (betrokkenheid bij studie,...)	Extrinsiek (salaris, studiepunten,...) Intrinsiek (status, betrokkenheid bij studie,...)
<u>Uitwerking:</u>	<u>Uitwerking:</u>

3. (Concrete) vormgeving van het onderwijs

Face tot face begeleiding T

- Binnen geroosterd contactonderwijs
- Buiten geroosterd contactonderwijs, op vaste tijdstippen
- Buiten geroosterd contactonderwijs, op initiatief van studenten

└─ Plaats:

Begeleiding op afstand T

Via mail
Via discussiefora
Via chatsessies

Rol van lesgever

4. (Praktische) voorbereiding van de peer-teaching

Wijze van selectie en/of rekrutering van de tutees en tutors T

Trainingsschema voor de tutors T

Training vooraf
Studiehandleiding
Tussentijdse opvolging

Inhoudelijke uitwerking:

Communicatie binnen opleiding T

Aan lesgevers/collega's
Aan tutors
Aan tutees
Aan anderen, namelijk...

5. Evaluatie T

Wat wordt geëvalueerd	Wie wordt geëvalueerd	Hoe wordt geëvalueerd

Studieprestatie tutees Tevredenheid andere, namelijk...	Tutees Tutors Begeleiders anderen, namelijk ...	Schriftelijke bevraging mondeling anders namelijk...
---	--	--

II. Timing Peer-assisted learning (voorbeeld)

Actie	Omschrijving	Taken	Ref nr.	Timing	Actoren	Output
Communicatie	Aan lesgeverskorps intenties communiceren op opleidingsvergadering	ppt maken voor presentatie	1.1.	12-12-2007	Verantwoordelijke lesgever	
	Aan potentiële tutors communiceren tijdens les X	Infoblad voor geïnteresseerden	1.2.	14-12-2007	Verantwoordelijke lesgever peer-teaching en verantwoordelijke lesgever les X	
	Aan tutees bij aanvang van het betreffende opleidingsonderdeel		1.3	17-02-2008	Verantwoordelijke lesgever	
Training	Training van de tutors		2.1	25-01-2008	Verantwoordelijke lesgever in samenwerking met de leerbegeleiders	